

Kaimo tipo gyvenviečių patrauklumas jaunimui poindustrinėje visuomenėje

DALIA VIDICKIENĖ, RASA MELNIKIENĖ, ERIKA RIBAŠAUSKIENĖ

Lietuvos agrarinės ekonomikos institutas, V. Kudirkos g. 18–2, LT-03105, Vilnius

El. paštas: dalia.vidickiene@laei.lt; rasa.melnikiene@laei.lt; erika.ribasauskiene@laei.lt

Viešosios politikos formuotojai pastaruju metu vis daugiau dėmesio skiria esminiams skirtumams, išryškėjusiems ekonominei sistemai perėjus į poindustrinį etapą. Su didžiausiais iššūkiais susiduria kaimo politikos programų rengėjai, nes situacija kaimiškuose regionuose keičiasi ypač sparčiai. Straipsnyje pristatomas tyrimas, patvirtinantis jaunų išsilavinusių Lietuvos žmonių, ketinančių įsikurti nuolatiniam gyvenimui kaimo tipo gyvenvietėje ar vienkiemyje, orientaciją į poindustrinę ekonominę ir socialinę visuomenės struktūrą. Kriterijų, lemiančių apsisprendimą įsikurti gyventi kaime, išsiaiškinimas leidžia pateikti rekomendacijas kaimo politikos kūrėjams, siekiantiems pritraukti į kaimiškus regionus tiek gyventojų, kad žmogiškųjų išteklių kiekis ir kokybė sudarytų kritinę masę, reikalingą tolesnei šių regionų ekonominei ir socialinei raidai.

Raktažodžiai: kaimo politika, kaimo tipo gyvenvietės, poindustrinė visuomenė, žinios, žmogiškieji ištekliai

IVADAS

Pastarieji dešimtmečiai dažnai apibūdinami kaip poindustrinis visuomenės raidos etapas, kuriame žmonės atsidadė visiškai kitomis vertybėmis pagrįstame pasaulyje, palyginti su kelis šimtmečius trukusia industrine epocha. Pradžią plačiam koncepcijos „poindustrinė visuomenė“ naudojimui davė sociologas D. Bell'as knygoje „The coming of post-industrial society“, išleistoje 1973 m., vėliau šią teoriją aktyviai plėtojo ir ekonomistai bei vadybininkai. Svarbų indėlį formuojant naujojo etapo viešosios politikos paradigmą įnešė daugelis mokslininkų (Camagni 1995; Capello 1996; Romer, 1996; Kelly 1997; Kelsey 1998; Inozemcev 1998; 2000; Stiglitz 1999; Isserman 2000; Kelles-Viitanen 2005; Cooke 2006; Leydesdorff 2006; Tovey 2008).

Kiek mažiau poindustrinės visuomenės ypatumai nagrinėjami kaimo plėtros ir politikos kontekste, nors išsivysčiusių šalių užimtumo struktūros analizė rodo, kad ne tik miesto, bet ir kaimo regionuose daugiau kaip pusė žmonių dirba paslaugų sektoriuje. Augantis paslaugų sektoriaus vaidmuo pastebimai keičia ir kitas gyvenimo sritis (Barras 1990). Kai ūkio struktūroje ima dominuoti ne pramonė, bet paslaugų sektorius, ankstesnės kaimo problemos, susijusios su masine migracija iš kaimo į miestą ir žemu kaimo gyventojų pajamų lygiu (lyginant su miesto gyventojų pajamomis), darosi vis mažiau grėsmingos, nes svarbiausiu sėkmės veiksnium naujajame ekonomikos ir visuomenės raidos etape laikomas jau nebe kapitalas, bet žinios. Pagal tai pasirinktas ir dažniausiai pastaruju metu vartojamas poindustrinio etapo pavadinimas, vadinant jį ne „paslaugų visuomenė“, bet „žinių visuomenė“. XXI a. daugumos išsivysčiusių šalių ekonomika yra iš esmės pagrįsta žiniomis (Dunning 2000), žinios tapo bene svarbiausiu veiksnium,

nulemiančiu gyvenimo standartus – svarbesniu nei žemė, kapitalas arba darbas (Cooke, Leydesdorff 2006).

Kad kaimo politikos formuotojai gebėtų kelti industrinei epochai būdingus kaimo plėtros tikslus, o jiems realizuoti pasitelktų metodus, paremtus žinių visuomenės instrumentais, pirmiausia turi būti aiškiai suvokti ir apibūdinti pasikeitusios ekonomikos sistemos pokyčiai. Straipsnyje pristatomas jaunų išsilavinusių žmonių, ketinančių įsikurti nuolatiniam gyvenimui kaimo tipo gyvenvietėje ar vienkiemyje, orientacijos į poindustrinę ekonominę ir socialinę visuomenės struktūrą tyrimas. Tyrimo metu naudoti metodai – mokslinės literatūros ir teisinių dokumentų analizė, struktūruota apklausa. Tyrimo rezultatai leidžia pateikti rekomendacijas kaimo politikos kūrėjams, siekiantiems pritraukti į kaimiškuosius regionus tiek ir tokių gyventojų, kad žmoniškųjų išteklių kiekis ir kokybė sudarytų daugumą, reikalingą tolesnei šių regionų ekonominei ir socialinei raidai.

KAIMO POLITIKOS SKIRTUMAI INDUSTRINĖJE IR POINDUSTRIŖNĖJE VISUOMENĖJE

Viešosios politikos formuotojai pastaruosiu metu vis daugiau dėmesio skiria esminiams skirtumams, išryškėjusiems ekonominei sistemai perėjus į poindustrinį etapą. Su didžiausiais iššūkiais susiduria kaimo politikos formuotojai, nes situacija kaimiškuose regionuose keičiasi ypač sparčiai. Nors dauguma išsivysčiusių pasaulio valstybių perėjo į industrinį etapą jau prieš kelis šimtmečius, žemės ūkio sektoriaus industrializacija prasidėjo ne taip seniai. Ekonominę žemės ūkio istoriją tyrinėjantys autoriai teigia, kad masinis žemės ūkio industrializavimas prasidėjo tik po Antrojo pasaulinio karo, taigi vos prieš pusšimtį metų kaime dar tebevyravo agrarinės visuomenės dėsniai. Dėl masiškai pradėtų diegti mechanizacijos, elektrifikacijos, irigacijos ir chemizacijos procesų agrarinis sektorius išsivysčiusiose industrinėse šalyse patyrė tikrą revoliuciją (Harwood 1990; Clunies-Ross, Hildyard 2013). Augalininkystei naudojami žemės plotai vis labiau panašėjo į fabričių gamybinės patalpas tiek dėl juose įrengtų irigacijos ar melioracijos sistemų, tiek dėl to, kad dirbtinės trąšos leido keisti dirvožemio struktūrą pagal žemdirbių norą. Daug žemės ūkio gamybos procesų taip pat vyko mechanizuotai ir naudojantis elektrifikacijos teikiama galimybėmis. Daugėjo dirbtinai išvestų augalų ir gyvulių veislių. Augalams buvo kuriama dirbtinė aplinka naudojant fungicidus, herbicidus, insekticidus ir t. t. Ypač panašios į fabričius, kuriuose gamyba vyksta konvejeriniu būdu, tapo gyvulininkystės fermos.

Agrarinio sektoriaus industrializacija lėmė kardinalų užimtųjų sumažėjimą. Ilgo istorinio laikotarpio duomenų apie užimtųjų skaičių žemės ūkyje analizė rodo, kad jų mažėjimas prasidėjo tik kartu su žemės ūkio industrializavimu (Federico 2005: 56). Agrarinėje visuomenėje didžiausią įtaką kaimo gyvenviečių plėtrai darė natūrali gyventojų kaita, o industrinėje visuomenėje ekonominės politikos formuotojams daug daugiau dėmesio teko skirti migracijos procesams, nes industrinės technologijos tiek sumažino darbo jėgos poreikį žemės ūkyje, kad XX a. pabaigoje išsivysčiusiose šalyse užimtųjų šiame sektoriuje dalis besudarė apie 4 proc. Mažėjant darbo vietų agrariniame sektoriuje, išsivysčiusių šalių kaimiškų regionų, kaip gyvenamosios vietos, patrauklumas ėmė menkti. Antrojoje XX a. pusėje kaimo, kaip gyvenvietės, apibūdiniui dažnai buvo vartojami epitetai „atsilikęs“, „nesikeičiantis“, lyginant jį su miestu, kuriame vykstantys procesai buvo apibūdinami kaip „progresas“ ir „modernizacija“ (Williams 1985/1996; Hoggart et al. 1995; Woods 2005). Kaimo nepatrauklumą gyventi lėmė ir kaimiškų regionų ekonominis nuosmukis, šie regionai buvo klasifikuojami kaip skurdžiausi Europoje (OECD 1994; Commission 2004). Kaimiškas teritorijas imta laikyti nepatraukliomis jų gyventojams visų pirma dėl to, kad čia dominuoja žemės ūkio veikla. Be to, kaimiškos teritorijos buvo traktuojamos kaip per daug atokios ir nesaugios gyventi, suteikiančios labai mažai galimybių kitokiems pajamų

gavimo būdams nei veikla žemės ūkyje. Atsižvelgiant į visus šiuos veiksnius po Antrojo pasaulinio karo Vakarų valstybėse pradėtas taikyti kaimo politikos modelis vienu iš pagrindinių tikslų laikė kaimo gyventojų migracijos į miestus srautų mažinimą (Vidickienė, Melnikienė 2014).

Poindustrinėje visuomenėje pagrindiniu veiksniu, skatinančiu kaimo gyvenviečių ekonominę ir socialinę plėtrą, tapo žmonių mobilumas, pasireiškiantis gyventojų polinkiu susirasti darbą ir pramogų kitoje vietovėje. Galimybė važinėti į darbą arba didžiąją laiko dalį dirbti namie, atliekant miestuose įsikūrusių įmonių užsakymus, tapo ypač svarbiu kaimo gyventojų namų ūkių pajamų šaltiniu. Darbo vietos iš fabrikų ir įstaigų vis dažniau persikelia į verslo aplinką ir gyvenamąjį būstą, darosi nebesvarbu gyventi arti darbovietės. Dėl transporto plėtros kaimo gyventojai vis lengviau ir pigiau nukeliauja didelius atstumus. Kartu vis labiau populiarėja gyvenimo stilius, orientuotas į kaimišką aplinką tiek dėl jos rekreacinių galimybių, tiek ir dėl bendravimo bei kitų gyvenimo stiliaus ypatumų.

Tuštėjant sodyboms ir ištisiems kaimams, pagrindiniu kaimo politikos uždaviniu išlieka siekis išvengti depopuliacijos kaimiškuose regionuose, nes kaimo vietovės rečiau apgyvendintos, ir net nedidelis gyventojų skaičiaus sumažėjimas čia daro juntamą įtaką kaimo bendruomenės gyvenimui. Žmogiškųjų išteklių trūkumas ir industrinėje visuomenėje sukeldavo daug problemų. Verslas stokojo darbo jėgos, o vietinės rinkos paklausa buvo per maža teikti daugelio rūšių paslaugas ir pardavinėti prekes. Žinių visuomenėje, kurioje pagrindinis sėkmės rezervas glūdi sugebėjime panaudoti žmogiškuosius išteklius kaip žinių nešėjus ir gamintojus, žmonių trūkumas daro kaimiškus regionus dar pažeidžiamesnius. Todėl įgyvendinant kaimo politiką, skirtą poindustrinės visuomenės kūrimui, turi būti akcentuojama pagrindinio šio visuomenės raidos etapo ekonominio ištekliaus – kaimiškų regionų gyventojų, kaip žinių turėtojų ir valdytojų, skaičiaus svarba. Atsižvelgiant į tai, kad vis didesnė žinių dalis, atnešanti ekonominę sėkmę, yra ne kodifikuotos, bet neišreikštinės žinios (žinių vadybos teorijoje ir praktikoje paplitęs žinių skirstymas į du tipus: išreikštinės (angl.: *explicit*) ir neišreikštinės (angl.: *tacit*) žinios (žr. Polyani 1966; Nanoka, Takeuchi 1997), kurios neatskiriamos nuo jų savininko, gyventojų tankumo kai kuriuose regionuose sumažėjimas iki kritinės ribos gali sukelti daug ekonominių ir socialinių problemų visos valstybės mastu. Be to, žinių visuomenės sąlygomis svarbu ne tik bendras gyventojų skaičiaus augimas, bet ir tai, koks jų išsilavinimas, darbo įgūdžiai. Tik kvalifikuotų ir antreprenieriškų gyventojų dalies augimas gali padėti pasiekti, kad kaimiškuose regionuose būtų sukuriama daugiau pridėtinės vertės ir didėtų jų patrauklumas gyventi. Kartu su naujomis verslo iniciatyvomis daugėja gyventojų, kuriems reikalingi tokie kaimo infrastruktūros objektai kaip mokykla, ambulatorija, banko skyrius ir pan. Didesnėse gyvenvietėse gali išsilaikyti parduotuvės ir buitines paslaugas teikiančios įmonės. Be to, nelieka nykti ir griūti ištuštėję gyvenamieji pastatai, o tai dažnai stebima depopuliuojančiuose kaimuose.

Gyventojų, ypač gerai išsilavinusių, turinčių kvalifikaciją ir verslumo įgūdžių, skatinimas likti gyventi regione gali būti įgyvendinamas įvairiomis kaimo politikos priemonėmis. Siekiant, kad kaimo politikos priemonės būtų veiksmingos, kiekviena valstybė turi atsižvelgti į nacionalinę specifiką ir atrasti svarbiausius barjerus, kliudančius kaimiškoms gyvenvietėms tapti patrauklioms išsilavinusiems žmonėms, sugebantiems kūrybiškai pritaikyti turimas žinias.

Siekiant išsiaiškinti jaunų išsilavinusių žmonių motyvą renkantis gyvenamąją vietą buvo atliekamas tyrimas, kurio metu apklausti Aleksandro Stulginskio universiteto (toliau – ASU) 2014–2015 studijų metų pirmosios pakopos nuolatinųjų III kurso studentai. Šie respondentai svarsto ir netrukus turės nuspręsti, kur norės dirbti ir gyventi. ASU buvo pasirinktas atsižvelgiant į tai, kad didelė dalis jame dėstomų studijų programų yra susijusios su žemės ūkio veikla, miškininkyste, agrarine ekonomika, kaimo politikos įgyvendinimu ir pan. Tyri-

mas buvo atliekamas 2015 m. gegužės ir birželio mėnesiais. 2015 m. gegužės 1 d. nuolatinių studijų III kurse mokėsi apie 360 studentų. Generalinei aibei priskyrus visus III kurso ASU nuolatinių studijų studentus, nustatyta, kad reikalinga tyrimui imtis – 127 studentai. Tyrimo metu buvo apklausti 137 studentai, tačiau į tyrimą buvo įtrauktos 128 anketos, nes 9 anketos buvo pripažintos netinkamomis tolimesnei analizei atlikti. Tyrimui reikalinga imtis buvo išpildyta su 95 % patikimumu ir 7 % imties paklaida.

Šiame straipsnyje pristatoma dalis tyrimo rezultatų, susijusių su studentų nuostatų, būdingų poindustrinės visuomenės etapui ir svarbių formuojant Lietuvos kaimo politiką, analize. Buvo siekiama išsiaiškinti, kiek tarp jaunų išsilavinusių žmonių dar gajos šios industrinei visuomenei būdingos nuostatos, susijusios su gyvenimu kaime, naudojamos priimant Lietuvos kaimo politikos sprendimus:

- ūkininkavimas yra pagrindinis pajamų šaltinis kaime;
- svarbu gyventi arti darbovietės;
- kaimo jaunimui trūksta pramogų.

TYRIMO REZULTATAI

Apklausa parodė, kad 91 % respondentų planuoja likti gyventi Lietuvoje, o 9 % linkę išvykti gyventi į užsienį. Atliekant tolesnę atsakymų analizę į užsienį planuojančių vykti gyventi respondentų atsakymai buvo eliminuoti, nes tyrimas skirtas vertinti situaciją Lietuvos kaime.

Tyrimo rezultatai rodo, kad Lietuvos kaimas tampa patrauklia vieta gyventi jauniems išsilavinusiems žmonėms, o modernios technologijos sudaro galimybę patenkinti daugelį poreikių, taip pat patogiai kaip ir gyvenant mieste. 63 % apklaustųjų baigę studijas nuolatiniam gyvenimui norėtų įsikurti kaimo vietovėje. Tik 57 % respondentų, kurie planuoja po studijų kurtis kaime, paminėjo, kad jie turi gyvenimo kaimo vietovėje patirties, ir nurodė, kad gyveno kaimo tipo vietovėje ne mažiau nei metus. Tai rodo, kad kaimo politikos priemonės, darančios kaimo tipo gyvenvietes patrauklesnes iš miesto kilusiems jaunuoliams, gali tapti reikšmingos palaikant ar net didinant aukštą kvalifikaciją turinčių kaimo gyventojų skaičių.

Pasirinkusieji kaimą prioritetą teikia labiau urbanizuotoms teritorijoms, kurias mažiau palietė švietimo, sveikatos ar socialines paslaugas teikiančių įstaigų tinklo mažinimas: 31 % visų apklaustųjų linkę rinktis miestelį, kuriame gyvena keli tūkstančiai gyventojų, 16 % – gyvenvietę, kurioje gyvena keli šimtai gyventojų. Tik 12 % respondentų ketina gyventi nedideliame kaime su keliomis sodybomis, o 11 % norėtų gyventi vienkiemyje. Didelė apklaustųjų dalis – 31 % nuolat gyventi norėtų mieste. Gyvenimą kaime drąsiau rinkosi vyrai (69 % visų apklausoje dalyvavusių vyrų) nei moterys (65 % apklausoje dalyvavusių moterų), nors šis skirtumas nežymus. Respondentų apsisprendimui gyventi kaime įtaką darė šeiminė padėtis, nes turintiems sutuoktinių ar draugą savo pasirinkimą teko derinti su jo poreikiais. Turinčių partnerių respondentų grupėje kaime planavo gyventi 65 % šios grupės respondentų, o viengungių – 71 %.

Tyrimo rezultatai patvirtino, kad išsilavinęs Lietuvos jaunimas renkasi poindustrinei visuomenei būdingą mobilų gyvenimo stilių. Silpnėja industrinei visuomenei būdinga tendencija renkantis gyvenimo vietą ją susieti su darbo vieta. Atsakydami į klausimą „ar sieksite, kad gyvenamoji vieta ir darbovietė būtų arti viena kitos“ kaimą gyvenamąja vieta pasirinkusiųjų grupėje daugiausia respondentų – 39 % rinkosi atsakymą, kad jiems svarbiausia patraukli gyvenamoji vieta, o į darbą galima ir važinėti. 27 % kaime planujančių gyventi respondentų sieks, kad gyvenamoji vieta ir darbas būtų šalia, tačiau irgi pirmiausia susiras patrauklią vietą gyventi ir tik tada ieškos darbo. Tik 30 % respondentų prioritetą teiks darbo paieškos ir tada apsigyvens netoliese. Apklausa parodė, kad nuotolinis darbas yra populiarėjanti ir skatinanti kaimo vietovėse

gyvenančių jaunų žmonių veiklos alternatyva – 4 % kaimą gyvenamąja vieta pasirinkusių respondentų gyvenamosios ir darbo vietos derinimas nesvarbus, nes jie planuoja dirbti nuotoliniu būdu.

Tyrimo metu buvo nustatyta, kad jaunimo, ketinančio įsikurti kaime, požiūris į galimybes apsirūpinti pajamomis taip pat keičiasi. Dėl gerai išplėtoto kelių tinklo kaimo vietovėse kaimo planuojančių gyventi respondentų negąsdina kelionės nuo gyvenamosios iki darbo vietos. Rinkdamiesi poindustrinei visuomenei būdingą mobilų gyvenimo stilių, 57 % respondentų yra pasirengę į darbą važiuoti 10–50 km atstumu, 20 % – 51–100 km atstumu, o 6 % – 101–200 km atstumu. 17 % atsakė, kad nenorėtų važiuoti daugiau kaip 10 km. Respondentų atsakymai atskleidė, kad mobilumo dėka jie tikisi spręsti pajamų lygio ir veiklos įvairovės problemas, nes didžioji dalis kaimą gyvenamąja vieta pasirinkusių respondentų (56 %) pritaria nuomonei, kad už tą patį darbą kaimo vietovėje mokės mažiau nei dideliame mieste. Respondentai, rinkdamiesi gyvenimą kaime, suvokia, kad kaimo vietovėje praradus darbą ar nepasisėkus verslui, bus sunku susirasti kitą pajamų šaltinį arti gyvenamosios vietos (šiam teiginiui pritarė 68 % kaimo gyvenančių respondentų), o gyvenimo partneriui bus sudėtinga susirasti darbą pagal profesiją (pritarė 60 % kaimo gyvenančių respondentų).

Nors nuolatinais įsikurti kaime labiau norėtų apklaustieji, kurių tėvai ar globėjai ūkininkauja, tik dalis ūkininkų vaikų, kurie ketina kurtis kaime, planuoja tęsti tėvų ūkio veiklą. Iš 58 % kaimo planuojančių įsikurti ūkininkų vaikų tik apie pusė (27 %) visų respondentų apklausos metu teigė, kad pragyvenimui reikalingomis pajamomis baigę studijas universitete jie apsirūpins ūkininkaudami. 16 % planuoja kurti savo verslą, susijusį su žemės ūkio veikla ir įgyta specialybe. Tik 6 % kaimo ketinančių kurtis respondentų savo ekonominės veiklos perspektyvą mato kaip samdomą darbą žemės ūkyje. 21 % planuoja dirbti samdomu darbuotoju žemės ūkiui paslaugas teikiančiose įmonėse, kuriose nustatytos darbo valandos, darbas įvairesnis, yra karjeros galimybių. Tai rodo, kad jauni žmonės gyvenimą kaime sieja ne tik su ūkininkavimu, bet ir su darbu poindustrinėje ekonomikoje vis stiprėjančiu paslaugų sektoriumi. Vertinant šiuos atsakymus, būtina atsižvelgti į tai, kad visi tyrime dalyvavusieji respondentai mokosi universitete, kuriame didelė dalis jame dėstomų studijų programų yra susijusios su žemės ūkio veikla, miškininkyste, agrarine ekonomika ir pan.

Apklausa atskleidė įdomų faktą, kad dalis respondentų – 14 % planuoja ūkininkauti gyvenami mieste. Tai atspindi Lietuvoje besiformuojantį naują požiūrį, kai į ūkininkavimą žvelgiama ne kaip į tam tikrą gyvenimo būdą, suponuojantį privalomą įsikūrimą gyventi kaime, o kaip į didelę kapitalo grąžą duodančią investavimo sritį. Nors šį naują Lietuvoje reiškinių galima vertinti kaip naujas galimybes verslui atveriančią tendenciją, tačiau priimant kaimo politikos sprendimus būtina atsižvelgti į tai, kad tokiu atveju žemės ūkio verslas neturi tamprių sąsajų su vietos bendruomene, pajamos gautos ūkyje yra išleidžiamos mieste ir mažai prisideda prie kaimo ekonomikos plėtros ir bendruomenės gyvybingumo didinimo.

Anksčiau kaimo gyventojai turėdavo mažai galimybių turiningai pramogauti, palyginti su miesto gyventojais, todėl rengiant paramos kaimo vietovėms programas vyravo nuomonė, kad būtina finansuoti daug laisvalaikio renginių. Tačiau tyrime dalyvavę respondentai teigė nesibaiminantys, kad stokos įdomių laisvalaikio užsiėmimų (66,2 % kaimo planuojančių gyventi respondentų). 43 % kaimo besirengiančių gyventi respondentų mano, kad jiems neaktuali valstybės parama, skirta įvairiems kaimo gyventojų laisvalaikio organizavimo projektams. Dėl vis platesnio informacinių ir komunikacinių technologijų naudojimo kasdieniame gyvenime anksčiau pramogų trūkumas gyvenant kaime nebejaučiamas. Interneto dėka kaimo gyventojams tapo prieinamos tokios pramogos kaip naujų filmų peržiūros, išaugo galimybės sužinoti apie vykstančius spektaklius, koncertus, neišeinant iš namų nusipirkti bilietus į norimą renginį, o

pasinaudojant socialiniais tinklais galima išsaugoti santykius su draugais gyvenant skirtingose vietovėse ar susirasti naujų draugų, atsižvelgiant į laisvalaikio praleidimo poreikius.

IŠVADOS

Gyventojų, ypač gerai išsilavinusių, turinčių kvalifikaciją ir verslumo įgūdžių, skatinimas likti gyventi kaimo vietovėse gali būti įgyvendinamas įvairiomis kaimo politikos priemonėmis, perimtomis iš regioninės politikos, stabdančiomis kaimo gyventojų kėlimosi į miestą ir emigracijos procesus. Apklausos rezultatai parodė, kad išsilavinęs Lietuvos jaunimas gyvenamąją vietą pasirenka ne taip, kaip iki šiol deklaravo kaimo politikos formuotojai. Atliktas tyrimas leido išskirti šias jauniems, išsilavinusiems žmonėms svarbias kaimo politikos sritis, kurių dėka galima būtų sustiprinti gyvenimo kaime privalumus ir susilpninti trūkumus:

- Išsilavinęs Lietuvos jaunimas renkasi poindustrinei visuomenei būdingą mobilių gyvenimo stilių. Norint sudaryti palankesnes sąlygas gyventi ir dirbti skirtingose vietovėse, svarbu palaikyti Lietuvos kaimo vietovėse esančio kelių tinklo kokybę bei skatinti darbdavius plačiau taikyti nuotolinio darbo sutartis.

- Ūkininkavimas nebėra pagrindinis kaimo gyventojų pajamų šaltinis. Jei norima, kad Lietuvos kaime įsikurtų daugiau išsilavinusių jaunų žmonių, apsisprendžiant, kokio tipo veiklai turi būti teikiamas prioritetas skiriant paramą, turi būti atkreiptas dėmesys į tai, kad didelė dalis jaunų išsilavinusių žmonių savo darbinę veiklą norėtų susieti su paslaugų sektoriumi.

- Kai kuriomis žemės ūkio veiklomis, ypač augalininkyste, galima užsiimti ir gyvenant mieste. Priimant kaimo politikos sprendimus būtina atsižvelgti į tai, kad tokiu būdu žemės ūkio veiklą vykdančių subjektų rėmimas ne visada prisideda prie ekonominio ir socialinio kaimo bendruomenių stiprinimo.

- Beveik pusė kaime planuojančių gyventi respondentų mano, kad jiems neaktuali valstybės parama, skirta įvairiems kaimo gyventojų laisvalaikio organizavimo projektams. Todėl ateityje rengiant paramos priemones, siekiančias pritraukti į kaimo vietoves daugiau jaunų išsilavinusių žmonių, daugiau lėšų reikėtų skirti ne laisvalaikio renginiams remti, bet kitoms jaunimui aktualioms problemoms spręsti.

Gauta 2015 11 04

Priimta 2015 11 12

Literatūra

1. Barras, R. 1990. "Interactive Innovation in Financial and Business Services: The Vanguard of the Service Revolution", *Research Policy* 19: 215–237.
2. Bell, D. 1973. *The Coming of Post-Industrial Society: A Venture in Social Forecasting*. New York: Basic Books.
3. Camagni, R. 1995. "Global Network and Local Milieux: Towards a Theory of Economic Space", in *The Industrial Enterprise and its Environment: Spatial Perspective*, eds. S. Conti, E. Malecki, P. Oinas. Avebury: Aldershot.
4. Capello, R. 1996. "Industrial Enterprises and Economic Space: The Network Paradigm", *European Planning Studies* 4(4): 485–498.
5. Clunies-Ross, T.; Hildyard, N. 2013. *The Politics of Industrial Agriculture*. Routledge.
6. Commission of the European Communities. 2004. *Third Report on Economic and Social Cohesion: A New Partnership for Cohesion, Convergence, Competitiveness, Cooperation*. Brussels: CEC.
7. Cooke, P. 2006. *Regional Development in the Knowledge Economy*. United Kingdom: Taylor & Francis.
8. Dunning, J. 2000. *Regions, Globalisation & the Knowledge-Based Economy*. Oxford: Oxford University Press.
9. Federico, G. 2005. *Feeding the World: An Economic History of Agriculture, 1800–2000*. Princeton University Press.
10. Harwood, R. R. 1990. "A History of Sustainable Agriculture", in *Sustainable Agricultural Systems*. CRC

Press, 3–19.

11. Hoggart, K.; Buller, H.; Black, R. 1995. *Rural Europe: Identity and Change*. London: Arnold.
12. Inozemcev, V. L. 1998. *Za predelami ekonomičeskogo obščestva. Postindustrialnye teorii i postekonomičeskie tendencii v sovremennom mire*. Moskva: Akademia-Nauka.
13. Inozemcev, V. L. 2000. "Paradoksy postindustrialnoj ekonomiki", *Mirovaja ekonomika i mezhdunarodnye otnošenija* 3: 3–11.
14. Isserman, M. A. 2000. *Creating New Economic Opportunities: The Competitive Advantages of Rural America in the Next Century*. Prieiga per internetą: <<http://www.kc.frb.org/PUBLICAT/beyond/RC00Isse.pdf>>. (žiūrėta 2012 03 03).
15. Kelly, K. 1997. *New Rules for the New Economy. Twelve Dependable Principles for Thriving in a Turbulent World*. Prieiga per internetą: <http://www.wired.com/wired/archive/5.09/newrules_pr.html> (žiūrėta 2012 04 25).
16. Kelsey, T. W. 1998. "Interdependence, Rules, and Rural Development", *Growth and Change* 29(3): 281–294.
17. Leydesdorff, L. 2006. *The Knowledge Based Economy: Modeled, Measured, Simulated*. Boca Raton, USA: Universal Publishers.
18. Nonaka, I.; Takeuchi, H. 1995. *The Knowledge Creating Company. How Japanese Companies Create the Dynamics of Innovation*. New York: Oxford University Press.
19. OECD. 1994. *Creating Rural Indicators for Shaping Territorial Policy*. Paris: OECD.
20. Polanyi, M. 1966, reprinted in 1983. *The Tacit Dimension. Chapter 1: Tacit Knowing*. Doubleday & Co. (1966); Gloucester, Mass: Peter Smith (1983).
21. Romer, P. 1993. "Idea Gaps and Object Gaps in Economic Development", *Journal of Monetary Economics* 32: 543.
22. Stiglitz, J. E. 1999. *Public Policy for a Knowledge Economy*. London, UK. Prieiga per internetą: <<http://akgul2.bilkent.edu.tr/BT-BE/knowledge-economy.pdf>> (žiūrėta 2012 06 04).
23. Tovey, H. 2008. "Introduction: Rural Sustainable Development in the Knowledge Society Era", *Sociologia Ruralis* 48(3): 185–199.
24. Vidickienė, D.; Melnikienė, R. 2014. *Kaimo politikos evoliucija: monografija*. Vilnius: Lietuvos agrarinių ekonomikos institutas.
25. Williams, R. 1985, reprinted 1996. "A Problem of Perspective", in *The Sociology of Rural Communities*, ed. G. Crow, Vol. 1. Cheltenham: Elgar Publishing, 239–243.
26. Woods, M. 2005. *Rural Geography*. London: Sage Publications.

DALIA VIDICKIENĖ, RASA MELNIKIENĖ, ERIKA RIBAŠAUSKIENĖ

Attractiveness of rural settlements for young people in post-industrial society

Summary

Public policy makers are increasingly focusing on essential differences revealed after the transition of the economic system into the post-industrial stage. In the context of fast changes in rural areas, the greatest challenges are faced by those engaged in drafting rural policy programmes. The article introduces a research that corroborates increasing orientation toward the post-industrial economic and social fabric among young educated Lithuanian people who intend to settle permanently in a rural settlement or a farm. Identification of the criteria determining the decision to take up permanent residence in a rural area allows putting forward recommendations for rural policy makers, who are seeking to attract population to rural areas so that the quantity and quality of human resources could build up a critical mass required for further economic and social development of those regions.

Key words: rural policy, rural settlements, post-industrial society, information, human resources